

2026-03-12
S2026/00517**Socialdepartementet**Socialstyrelsen/
Myndigheten för familjerätt och
föräldraskapsstöd

Uppdrag till Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att utreda insatser i form av praktiskt stöd till föräldrar och vårdnadshavare när föräldraförmågan behöver stärkas

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att utreda vilka insatser i form av praktiskt stöd som erbjuds föräldrar och vårdnadshavare när föräldraförmågan behöver stärkas, samt bedöma om insatserna möter föräldrars, vårdnadshavares, barns och ungas behov. Om Socialstyrelsen och MFoF bedömer att det behövs nya insatser inom socialtjänsten för att möta behoven av praktiskt stöd ska myndigheterna lämna förslag på sådana. Förslagen ska utformas så att de aktivt främjar ett jämställt föräldraskap. Myndigheterna ska även stödja kommunerna genom att sammanställa och sprida kunskap om insatser i form av praktiskt stöd till föräldrar och vårdnadshavare.

Uppdraget ska samordnas av Socialstyrelsen. MFoF ska bidra med kunskap om föräldraskapsstöd och bistå Socialstyrelsen i genomförandet av uppdraget. MFoF ska också se till att erfarenheter från relevanta regeringsuppdrag om föräldraskapsstöd tillvaratas i detta uppdrag.

När uppdraget utförs ska Socialstyrelsen ha dialog med och inhämta erfarenheter från andra myndigheter och aktörer som myndigheten bedömer är relevanta för uppdragets genomförande.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda 2 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social

omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 4 Utvecklingsmedel.

För uppdraget får MFoF under 2026 använda 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 11 Utv socialt arbete – del till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Socialstyrelsen ska senast den 8 juni 2026 lämna en muntlig delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Uppdraget ska slutredovisas av Socialstyrelsen senast den 22 juni 2027. Redovisningen ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Socialstyrelsen ska inför båda redovisningarna inhämta synpunkter från MFoF.

Redovisningarna ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt. Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är staten ytterst ansvarig för att barnets rättigheter förverkligas och ska stötta familjer att ta hand om sina barn på bästa sätt.

Föräldrars omsorg, engagemang och förmåga har stor inverkan på barns utveckling och hälsa. När föräldrar tillgodoser barnets behov av omsorg, struktur och trygghet utgör det en skyddsfaktor. Omvänt kan bristande omsorg, uteblivet engagemang eller oförmåga att hantera vardagen, t.ex. kopplat till barnets skolgång, bristfälliga rutiner och vanvård av hemmet i stället bli en riskfaktor. Brister i föräldraskapet kan bl.a. medföra en ökad risk för skolmisslyckanden, kriminalitet samt fysisk och psykisk ohälsa. Förutsättningarna för föräldraskap påverkas bl.a. av könsmönster.

Barn och unga som växer upp i en miljö där föräldrar inte förmår ge dem det stöd och den omsorg de behöver löper också en ökad risk att utveckla ett normbrytande beteende och begå brott. I Brottsförebyggande rådets rapport (2025:11) om brott begångna av barn under 15 år beskrivs föräldrar med

begränsad förmåga att ge stöd och struktur, särskilt om de lider av psykisk ohälsa, som en riskfaktor. Även i Socialstyrelsens rapport Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende (2020) framgår att föräldrars psykiska ohälsa är en betydande riskfaktor. I MFoF:s slutredovisning av Uppdrag att lämna förslag på hur föräldraskapsstödet till föräldrar med psykisk ohälsa eller kognitiva svårigheter kan stärkas (S2026/01507) konstateras dels betydande skillnader mellan de insatser som kommunerna erbjuder föräldrar med psykisk ohälsa eller kognitiva svårigheter, dels att majoriteten av föräldrarna som har haft behov av stöd inte har fått det. Det stöd som i huvudsak efterfrågas är av praktisk karaktär. Vidare framgår att föräldrarna inte i första hand upplever bristande kunskaper eller färdigheter som den främsta utmaningen, utan snarare svårigheter med att tillämpa dessa i vardagliga situationer.

Föräldrars och vårdnadshavares roll i att förebygga eller bryta en negativ utveckling t.ex. för att förhindra att barn och unga involveras i kriminalitet är viktig. Socialtjänsten erbjuder insatser till föräldrar och vårdnadshavare i syfte att stärka föräldraförmågan och främja barns hälsa och utveckling. Flera studier och undersökningar visar dock att en relativt stor andel vårdnadshavare som erbjuds insatser inte samtycker till dessa. Den senaste nationella uppföljningen av socialtjänstens omställning (NUSO), genomförd av Karlstads universitet i samverkan med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som bygger på dokumentation från 18 000 barnavårdsärenden, visar att samtycke från vårdnadshavare varierar mellan 52–68 procent mellan kommuner. Det finns i dag inga möjligheter för socialnämnden att stödja barn genom insatser som riktar sig till vårdnadshavare när dessa inte samtycker till att ta emot insatserna.

I budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1, utgiftsområde 9, avsnitt 6.5) aviserades att regeringen har för avsikt att gå vidare med förslagen i promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30). Utredningen föreslår bl.a. nya möjligheter för socialnämnden att besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare när samtycke till insatserna saknas. Promemorians förslag bereds nu i Regeringskansliet. Med anledning av detta behövs ett förbättrat kunskapsunderlag om vilka insatser som finns i dag samt en bedömning av om det finns behov av ytterligare insatser som kan ges både enligt socialtjänstlagen (2025:400) och enligt den nya lagen om insatser utan samtycke.

Vårdnadshavare kan behöva praktiskt stöd från socialtjänsten

Av den ovan nämnda promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30) framkommer att det stöd som vårdnadshavare många gånger har behov av är av praktisk karaktär. Det kan t.ex. handla om att vårdnadshavare har behov av hjälp i kontakten med myndigheter eller hjälp med att förstå innehållet i olika handlingar, samt vardagliga rutiner och att ta hand om hemmet. Samtidigt framkommer att det finns oklarheter om de insatser i form av praktiskt stöd som erbjuds av socialtjänsten i dag motsvarar behovet av vårdnadshavares stöd i föräldraskapet. De insatser som erbjuds är huvudsakligen inriktade på behandling och sker främst i form av möten på socialkontor. Av promemorian framkommer att flertalet kommuner som intervjuades av utredningen refererar till fördelar med den tidigare vanligt förekommande insatsen ”hemma-hosare”, där vårdnadshavare med bristande föräldraförmåga kunde få hjälp i hemmet med att t.ex. handla, få barnen till skolan och hushållssysslor. Denna typ av insats är numera ovanlig, även om det förekommer insatser som till viss del motsvarar den tidigare insatsen hemma-hosare, t.ex. boendestödjare och kontaktperson. Socialstyrelsen tog nyligen fram en vägledning för att stärka kvaliteten i boendestöd. Den betonar individens behov, brukarinflytande och personalens kompetens samt vikten av samverkan för att öka självständighet och livskvalitet. Lärdomar som kan överföras till praktiskt stöd i hemmet. Enligt den ovan nämnda promemorian är dock utbudet av insatser i form av praktiskt stöd fortsatt begränsat och det kan finnas behov av nya insatser som i större utsträckning erbjuder praktiskt stöd i hemmet och i vardagen. I all hembaserad verksamhet ska också rutiner finnas för att uppmärksamma och hantera våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Närmare om uppdraget

Regeringen ger Socialstyrelsen och MFoF i uppdrag att utreda vilka insatser i form av praktiskt stöd som erbjuds föräldrar och vårdnadshavare samt om socialtjänsten bedömer att dessa insatser möter föräldrars, vårdnadshavares, barns och ungas behov. Myndigheterna ska också sammanställa exempel på insatser om utbudet av praktiskt stöd för att underlätta socialnämndernas arbete med att erbjuda insatser som stärker föräldraförmågan. Om Socialstyrelsen och MFoF bedömer att det finns behov av det ska myndigheterna lämna förslag på nya insatser i form av praktisk karaktär som bättre kan möta behoven hos föräldrar eller vårdnadshavare. Vidare ska Socialstyrelsen, om de ser behov av det, föreslå insatser som kan komma att

bli aktuella när samtycke från vårdnadshavare saknas. Förslagen ska inkludera

- en beskrivning av innehåll och utformning av insatserna,
- eventuella ekonomiska konsekvenser som förslagen kan medföra för kommuner, Socialstyrelsen eller annan aktör vid framttagande, implementering och tillämpning av insatserna, och
- åtgärder som Socialstyrelsen eller annan relevant aktör kan vidta för att stödja kommunerna.

Syftet med uppdraget är att stärka kunskapen om utbudet av befintliga insatser samt föreslagna insatser av praktisk karaktär som kommunerna tillhandahåller eller kan komma att tillhandahålla. Vidare ska det säkerställas att denna information sprids och görs tillgänglig mellan kommunerna på ett ändamålsenligt sätt. Uppdraget ska genomgående ha ett barnrätts-, funktionshinders- och jämställdhetsperspektiv. I arbetet ska föräldrars, vårdnadshavares, barns och ungas egna åsikter och erfarenheter tillvaratas.

Regeringen beräknar att 2 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2027 under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Greta Lundberg

Kopia till

Riksdagen/socialutskottet

Sveriges Kommuner och Regioner

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd